

Behoort bij het besluit van de Ministers van  
 Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk  
 en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke  
 Ordening  
 van 10 JUNI 1969  
 O.K.N. nr. 149.891



<b>STADS-EN DORPSGEZICHTEN EX ART.20 MONUMENTENWET</b>			
<b>NES</b>			
gem. Ameland			
Get. HJ.VN. januari'66 Herz.	lyn.	7-5-1969	Schaal 1:2500
Rijksdienst v.d. Monumentenzorg			Tek. N <sup>o</sup> 231



TOELICHTING bij de vaststelling van een beschermd dorpsgezicht  
ex artikel 20 van de Monumentenwet te  
NES, gemeente Ameland.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart  
(Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tek. no. 231) door een  
stippellijn omgrensde gebied.

Het eiland Ameland neemt door zijn geschiedenis en het grote  
aantal bewaard gebleven monumenten onder de waddeneilanden een  
bijzondere plaats in. Als zelfstandige heerlijkheid heeft het  
in de historie bewogen tijden gekend, waarbij enerzijds de men-  
selijke hebzucht, anderzijds de kracht der natuurelementen het  
eiland en zijn bewoners teisterden. Tal van stormvloed en  
zandverstuivingen zijn er de oorzaak van dat het eiland zich in  
de loop der eeuwen in oostelijke richting verplaatste, waaraan  
een aantal dorpen ten offer is gevallen. Vanouds bestaat Ame-  
land uit drie duincomplexen, onderling door lagere strandvlak-  
ten aan elkaar verbonden, die bij hoog water overspoelden.  
De drie verhogingen vormden dan elk een afzonderlijk eiland.  
Op deze duincomplexen hebben zich de nederzettingen ontwikkeld,  
die aan de noordwestzijde werden beschut door een duingordel.  
Ten zuiden van deze nederzettingen waren de meer vruchtbare  
zanderige veengronden gelegen. Gedeeltelijk werden deze lager  
gelegen veengronden nabij de dorpen door zodendijkjes als vee-  
kering en beperkte zeekering omringd, waardoor de z.g. mieden  
ontstonden.

Op de meest westelijk gelegen verhoging bevonden zich eertijds  
drie dorpen, n.l. Sier, Hollum en Ballum, waarvan Sier verloren  
is gegaan. De middelste verhoging omsloot de dorpen Nes en Bu-  
ren (die beide nog bestaan) en op het oostelijke duincomplex  
kwam vroeger het dorp Oerd voor.

Thans is het eiland geheel door waterstaatkundige werken be-  
schermd en is aan de eeuwenlange verplaatsing vrijwel een  
einde gekomen. Vooral buiten de dorpen is het karakter door de  
gewijzigde omstandigheden veranderd, waarbij door de recente  
ruilverkaveling de zodendijkjes en slenken zijn geëgaliseerd,  
zodat in dit gebied nagenoeg niets meer van de oorspronkelijke  
situatie is te herkennen. In tegenstelling hiermede hebben  
drie van de vier overgebleven dorpen, met name Hollum, Ballum  
en Nes, veel van hun vroegere voorkomen weten te behouden.

Besluit van de Ministers van  
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk  
en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke  
Ordening

van 10 JUNI 1969

O.K.N. nr. 149.891

- Niet -

Niet alleen door het grote aantal oudheidkundige waardevolle huizen met hun eigensoortige voor de waddeneilanden karakteristieke bouwvormen, maar ook door het patroon der aanleg en alle bijkomende elementen, zoals weg- en erfbeplanting, bezitten deze dorpen een eigen karakter.

Nes, het huidige hoofddorp van Ameland bestaat uit een groepering van z.g. Amelandse huizen, die op vrije erven bijeen zijn gelegen. Gebouwd volgens een niet vooraf bepaald plan, wordt het patroon der aanleg bepaald door de thans verharde wegen, die onregelmatig, maar daardoor juist boeiend, tussen de met woningen bebouwde kavels doorlopen. De voor het merendeel uit de 18de eeuw stammende woonhuizen onder diepe zadeldaken, gevat tussen topgevels, zijn vrijwel overal voorzien van een ankerdatering uit de 17de of 18de eeuw. Gezamenlijk vormen zij, met de begroeide, omhegde erven en de wegbeplantingen, een groepering, waarvan het beeld van algemeen belang is wegens de schoonheid van het geheel.

Centraal in de dorpskom staat op een verhoging aan de Torenstraat no. 2 de dorpstoren, die in ankers is gedateerd 1732. Aan de oostzijde hiervan is een open groene ruimte gelegen, de Torenhoogte, waaraan verschillende oudheidkundig waardevolle panden grenzen. Oostelijk is een tweede open ruimte, het Kerkplein, door middel van een pad hieraan verbonden. Veel panden aan dit pleintje en de daaraan grenzende straten zijn waardevol. De Nederlands Hervormde kerk aan het Kerkplein no. 1 werd in 1824 verbouwd en bezit nog haar vroeg-19de eeuwse uiterlijk. Een tweede kerkgebouw van bescheiden afmetingen vormt de Doopsgezinde Vermaning uit het midden van de 19de eeuw aan het Vermaningspad no. 1. Westelijk, tegenover de eerdergenoemde dorpstoren is een pand gelegen, dat met het woonhuis Rixt van Doniaweg no. 8 één geheel uitmaakt. Aan de zijde van de Rixt van Doniaweg bezit het een gevel, waarvan de architectuur afwijkt van het voor de eilanden gebruikelijke type. Het is voorzien van de oudst voorkomende ankerdatering van het eiland: 1625. Voorts is van belang een tweetal boerderijen aan de Rixt van Doniaweg, n.l. de no's 15 en 17-19, waarvan de relatie met de aangrenzende weilanden ongeschonden is.

Ondanks de vernieuwingen in de kom van het dorp zijn de oude bebouwing en de oorspronkelijke dorpsstructuur zo sterk blijven overheersen, dat bescherming van het op de bijgevoegde kaart met een stippellijn omgrensde gebied alleszins is gewettigd.



10 JUNI 1969

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK  
EN  
DE MINISTER VAN VOLKSHUISVESTING EN RUIMPELIJKE ORDENING,

Overwegende dat de door een onregelmatig stratenpatroon gekenmerkte dorpskern van Nes, gemeente Ameland, tezamen met de daarin gelegen karakteristieke Amelandse huizen, omhegde erven en wegbeplantingen een historisch waardevol geheel vormt, dat een beeld oplevert dat van algemeen belang is vanwege de schoonheid en het karakter ervan;

Gelet op artikel 20 van de Monumentenwet;

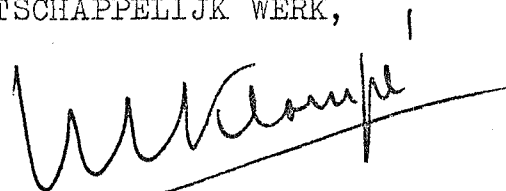
Gehoord de Monumentenraad, de raad van de gemeente Ameland, Gedeputeerde Staten van Friesland en de Rijksplanologische Commissie;

B E S L U I T E N:

het gebied in de gemeente Ameland, zoals is aangegeven op de bij deze beschikking behorende tekening nr. 231 en zoals omschreven in de toelichting bij deze beschikking, aan te wijzen als dorpsgezicht in de zin van artikel 20 van de Monumentenwet.

Van deze beschikking, waarvan mededeling zal worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant, zal afschrift worden gezonden aan de Monumentenraad, de Raad van de gemeente Ameland, Gedeputeerde Staten van Friesland en de Rijksplanologische Commissie.

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE  
EN MAATSCHAPPELIJK WERK,



(Dr. ~~M.A.M.~~ Klompé).

DE MINISTER VAN VOLKSHUISVESTING  
EN RUIMTELIJKE ORDENING,



(Ir. W.F. Schut).

